

ตำราเม็อบ ไขเวชปฏีขัติ

ตณะขงกรรมการสขเสริขการชุต
และตวามเข้ใจตำเม็อบล้าขง

คำเมืองในเวชปฏิบัติ

คำเมืองในเวชปฏิบัติ

ผู้เรียบเรียง : ยูพา สุमितสุวรรณค์ และคณะ
ออกแบบปก : สุธีรภักษ์ ญาตีฟูง
ปีที่พิมพ์ : ครั้งที่ ๒ พ.ศ.๒๕๕๗ จำนวน ๕๐๐ เล่ม
พิมพ์ที่ : หน่วยวารสารวิชาการ
งานบริการวิชาการและวิเทศสัมพันธ์
คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ISBN : ๙๗๘-๙๗๔-๖๗๒-๗๗๕-๔

.....

คำนำ

หนังสือ “คำเมืองในเวชปฏิบัติ” ได้คัดเลือกเอาคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะของร่างกาย อาการเจ็บป่วย และ โรคต่าง ๆ จากหนังสือภาษาคำเมืองที่ระบุไว้ในบรรณานุกรม นำคำศัพท์มาจัดเรียงตามเสียงพูด ให้ความหมายเพื่อการนำไปใช้ มิได้เน้นด้านภาษาศาสตร์หรือการให้นำไปใช้อ้างอิง นอกจากนี้ยังได้สอดแทรก “คำปะเก่า” ที่เลือกจากหนังสือคำคมแห่งล้านนา อันเป็นสุภาษิตของชาวเหนือ และยังมีคำที่ใช้บ่อยทางคลินิกอยู่ท้ายเล่ม

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒ นี้ ได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่ได้นำไปใช้แล้ว และจากความคิดเห็นของคณะกรรมการส่งเสริมการพูดและความเข้าใจคำเมืองล้านนาด้วย จึงหวังว่าหนังสือคำเมืองในเวชปฏิบัติจะใช้เป็นประโยชน์ได้ดีและสะดวกยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณคณะกรรมการส่งเสริมการพูดและความเข้าใจคำเมืองล้านนาที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการจัดทำ และขอบคุณนางสาวสุทธธีรภัสร์ ญาติฝูงที่ช่วยออกแบบปก นางเกษรา แก่นจันทร์ที่ช่วยพิมพ์ต้นฉบับ และหน่วยวารสารวิชาการที่ผลิตรูปเล่มให้

(รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงยุพา สุมิตสวรรค์)

ประธานคณะกรรมการส่งเสริมการพูดและความเข้าใจคำเมืองล้านนา

๒๒ เมษายน ๒๕๕๖

สารบัญ

พยัญชนะ	หน้า	พยัญชนะ	หน้า
ก	๑	ข	๔
ค	๗	ง	๘
จ	๘	ช	๑๑
ด	๑๑	ต	๑๒
ถ	๑๕	น	๑๖
บ	๑๗	ป	๑๘
ผ	๒๒	พ	๒๓
ฝ	๒๓	ม	๒๔
ย	๒๖	ล	๒๘
ว	๓๐	ส	๓๑
ห	๓๓	ฮ	๓๕
ฮ	๓๖	คำที่ใช้บ่อยทางคลินิก	๓๗

คำอธิบายคำย่อ

- ก. หมายถึง คำกริยา
- ว. หมายถึง คำวิเศษณ์
- น. หมายถึง คำนาม

พยัญชนะ ก		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
กก	ก.	ตัดให้ขาด (สิ่งของ อวัยวะ)
กั้นชั้น	ก.	เคล็ดขัดขอก ลักษณะกระดุกปูด ผิดรูปร่าง
กวาด กวาดกอย	ก.	ตรวจสอบให้รู้ ตรวจ(โรค)
ก้อบ	ก.	ประกบ เช่น การเข้าเฟือก เรียกก้อบเฟือก
กอย	ก.	มองดูค้นหา
กะง็อกหัว	ก.	ผงกศีรษะแสดงการรับรู้ ยอมรับ
กะดุกชี้ข้าง	น.	กระดุกชี้โครง
กะถ็อกคอก	น.	ชอกคอก
กะหลิ่ง กะหลี่ เก้าแฮ	น.	รักแร้
กะหล็อกกะล่อย	ก.	ปั่นป่วนในท้อง
กะหล็อกน่อง	น.	ชอกขาพับด้านใน
กะโหล่งหัว	น.	กะโหลกศีรษะ
กะกิน	ก.	ตะกละ กินอาหารไม่เลือก
กั้ง	ก.	ละเมอ ขาดสติ
กั๊ด	ว.	แน่น อิ่มมาก
กั๊ดดั่ง	ก.	แน่นจมุก
กั๊ดต๋อง	ก.	จุกแน่นท้อง
กั๊ดอก	ก.	แน่นหน้าอก
กั๊ดนึ	ก.	กลั่นอุจจาระ
กั๊ดเยียว	ก.	กลั่นปัสสาวะ

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
กั๋น	ก.	กั๋น บีบ เค้น ใช้ความพยายามอย่างมาก
กาง	น.	กาง
ก้างขำคอ	ก.	ก้างติดคอ
ก้าม ตะก้าม	น.	สะโพก กล้ามเนื้อสะโพก
ก้าย	ว.	เปื้อ
กำกิน	ว.	ระมัดระวังในการกินอาหาร เลือกกินอาหาร
กำเดือน อยู่เดือน	น.	ช่วงที่สตรีอยู่ไฟหลังการคลอด
กำลูกกุย กำละกุย	ก.	กำหมัด กำมือ
กินเข้าลำ	ว.	เจริญอาหาร
กินผิด	ก.	กินอาหารแสลง
กิว	น.	โรคบิด โรคที่ทำให้ปวดมวน
กิวต้อ	ก.	ปวดมวนในท้อง
กิวเลือด	ก.	อาการปวดมวนในท้องอย่างแรงด้วยโรคบิด มักมีเลือดออกด้วย ปวดประจำเดือน
กิว	น.	กิว
กิด	ว.	คับแคบ เช่น พื้นที่คับแคบ
กึ่งกัน	ว.	โง่งกัน นอนคว่ำก้นขึ้น
แก้ง	ว.	แข็งแรงดี สดชื่น
แก่น	ก.	ขันชะเนาะ รัคให้แน่น เค้นเอา
แก้ม	ว.	รสเค็ม
เกี้ยว	ก.	เป็นตะคริว

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
เกี้ยว	ก.	เกี้ยว เช่น เกี้ยวอาหาร
แกน	ก.	ปวดไม่มากเสียดหรือเสียวแปลบๆ
แก่นตำ	น.	ดวงตา
แก่น	ก.	สำลัก
แก๊วด	ก.	ป้าย เช่น ป้ายยา กวาดยา
โgın	ก.	ลุ่มลง
ไ้	ก.	อืด พองมาก

คำปะเก๋า

คำศัพท์ คำ – ถ้อยคำ ปะเก๋า – โบราณ
คำแปล / ความหมาย คำพังเพยโบราณ

คำปะเก๋า

กันอยากมีเงินคำ หื้อหมั้นกิดสร้าง

กันอยากหื้อเป็นอวดอ้าง หื้อหมั้นกินหมั้นทาน

คำศัพท์

กัน – ครั้น เมื่อ เงินคำ – เงินทอง หื้อ – ให้ กิด – คิด เป็น – คนอื่น

กินทาน – ทำบุญทำทาน

คำแปล / ความหมาย

ถ้าอยากมีเงินทอง ให้หมั้นทำมาหากิน แต่ถ้าอยากให้ได้รับคำยกย่อง
สรรเสริญ ให้หมั้นทำบุญทำทาน ช่วยเหลือผู้อื่น

พยัญชนะ ข		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ขงหนอง	ก.	กัลดหนอง
ขัดตะหวาย	ก.	นั่งขัดสมาธิ
ขน	ก.	กรน เช่น นอนกรน
ขนกาง	น.	เคราบนใบหน้า
ขnpjั้แฮ้	น.	ขnrักแร้
ขนคิงลูก	ก.	ขนลูกขนพอง
ขับ	ก.	กััด เอาพินเน้นเพื่อให้แตกขาด
ข่มต๊อง	ก.	ใช้มือกดท้องช่วยการคลอด
ขวากชุย	น.	การเข้าเฟือกแบบหมอพื้นบ้าน
ข้องย่อง	ว.	ลักษณะคนที่พอมแกร็น
ข้องสะคุด	ก.	สะคุด
ข้อน	ว.	หนักไปข้างใดข้างหนึ่ง
ขะมุกขะมุ่น	ว.	คลิ่นไต้
ขะแม่็บๆ	ว.	พะงาบๆ
ขะย็อกขะย่อน	ว.	คลิ่นไต้ พะอิดพะอม
ขะหนด	ว.	มากจริงๆ
ขะหล้า	น.	ลูกอ้นทะ
ขาโค๊ะ	ว.	ขาเขยก ขาโค้ง
ขาชื้อ	ว.	ขาทิ้งอไม้ได้
ขาโค๊ะ	ว.	ขากะผลก ขาเป้

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ขาห่าน	ว.	ขากะเพลก
ขากเสี้ยน ขี้ขาก	น.	เกลื่อนกลาก
ขำ	ก.	ติด ค้างคา
ขี้จ๊ะ	ว.	น่ารังเกียจ
ขี้จี้	ว.	ตระหนี่
ขี้คู้	น.	หืด โรคไอกรน
ขี้แค้น	ว.	ถ่ายอุจจาระไม่ออก ท้องผูก
ขี้ดั่ง	น.	น้ำมูกแห้งที่ติดอยู่ในรูจมูก
ขี้ตูด	น.	โรคเรื้อน
ขี้เต๋อ	น.	เสมหะ เสดด
ขี้ปุ่ม	น.	พุง ท้อง
ขี้เป็ย	ว.	ผอมบาง ไม่มีแรง
ขี้แมงงน ขี้แมงงุน	น.	จุดดำเล็กๆ ที่ขึ้นตามผิวหนัง
ขี้แฮ่	น.	ขี้เต่า
ขี้เฮื่อน	น.	โรคที่ผิวหนังเป็นผื่นคัน
เข็ดเขี้ยว	ว.	เสียวฟัน
เข้า	น.	ข้าว อาหาร
เข้างาย	น.	อาหารมือเช้า
เข้าตอน	น.	อาหารมือกลางวัน
เข้าแลง	น.	อาหารมือเย็น
เขี้ยว	น.	ฟัน

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
เจ็วเก๊า	น.	พินกรรม
เจ็ววา	น.	พินชี้ที่อยู่ระหว่างพินหน้ากับพินกรรมน้อย
เจ็วชาว	น.	พินกรรมชี้สุดท้าย
เจ็วซุน เจ็วयी	น.	พินยื่น พินเขยिन
เจ็วเป็นแมง	ว.	พินผุ
เจ็วเว้า	ว.	พินหลอ
เจ็วหล่อน	ก.	พินหลอ
แข่งแฮะ	ก.	เข่ง
แขนลือก	ว.	แขนคอก แขนโก่งผิครูป
แจ็บหลัง	น.	สะบัก

คำปะเก๊า

เข้าลิบมันตึงบ่อก

คำศัพท์

ตึง – ตึงอย่างไรก็ดี บ่ – ไม่

คำแปล/ ความหมาย

เมล็ดข้าวลิบนั้นย่อมจะ ไม่มีทางที่จะงอกเป็นต้นกล้าขึ้นมาได้ เปรียบได้กับบุคคลที่ไม่มีภูมิรู้ย่อมไม่สามารถไปต่อยอดได้ คนที่ไม่ดีจะหาความเจริญได้ยาก

พยัญชนะ ค		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
คั้นต๋อง	ก.	ปั่นป่วนในท้อง พะอืดพะอม คลื่นไส้
คอดัง	ก.	หายใจมีเสียงดัง
คอเหยียง	ว.	คอเอียง
คอเอิม คอออม	น.	โรคคอพอก
คั่วต๋อง	น.	อวัยวะภายในท้อง
คั่วต๋องลง	ก.	มดลูกหย่อน
คาง	ก.	คราง ส่งเสียงเบาด้วยความเจ็บปวด
คาบ	ว.	ครึ่ง เวลา มีอาหาร
เค่ง	ว.	ตึง เช่น แข็งขาตึง
ไค่ว์ คว๋อย	ว.	ถั่วทั่ว
ไค่หลับ	ก.	ง่วงนอน
ไค่หั่ว	ก.	หัวเราะ
ไค่อยาก	ก.	อยากกิน
ไค่ฮาก ไค่ต๋ัน	ก.	คลื่นเหียน ออยากอาเจียน

คำปะเก๋า
คนเฒ่าปากหวาน ลูกหลานฮัก คนเฒ่าปากนัก ลูกหลานจ้ง
คำศัพท์ คนเฒ่า-คนแก่ ฮัก-รัก ปากนัก-พูดมาก จ้ง-เกลียดชัง คำแปล/ ความหมาย ผู้สูงอายุที่พูดจาดี ลูกหลานก็จะรัก แต่ถ้าจู้จู้ขี้บ่น ลูกหลานจะไม่ชอบ

พยัญชนะ ง		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ง่อน	น.	ท่ายทอย
ง่อม	ว.	เหงา
งืด	ว.	แปลกใจ อัจฉริยะใจ
งูบ	ก.	ก้มหัวฟุบลง ทรวดคว่ำลง ล้มพับ

คำปะเก่า
<p>งัวควายตายละหนั่งละเขา คนเฮาตายละจื้อละเสียง</p> <p>คำศัพท์ งัว-วัว ตาย-ตาย ละ-ทิ้งไว้ เฮา-เรา จื้อเสียง-ซื้อเสียง</p> <p>คำแปล/ ความหมาย วัวควายเมื่อตายลงยังทิ้งหนั่งและเขาให้ไปใช้ประโยชน์ได้ ส่วนคนเราเมื่อตายแล้ว ซากสังขารนำไปใช้ประโยชน์ไม่ได้ มีแต่ซื้อเสียงเท่านั้นที่คงอยู่ จึงควรหมั่นสร้างแต่คุณงามความดีเอาไว้</p>
<p>เจ้ากว่ายังงาย ขวายนกว่าแดดฮ้อน</p> <p>คำศัพท์ เจ้า-ยามเช้า งาย-เช้ามาก ขวายน-ตอนสายๆ ฮ้อน-ร้อน</p> <p>คำแปล/ ความหมาย ในตอนเช้าก็อ้างว่ายังเช้าเกินไป ครั้นตอนสายก็อ้างว่าแดดร้อน เป็นคำแก้ตัวของผู้ที่เกียจคร้าน ผัดผ่อนการทำงานเรื่อยไป</p>

พยัญชนะ จ		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
จัดดูถูก	ก.	ต่อยกัน
จ้วง	ก.	คลัง เพื่อ ฟันเพื่อน
จึก	ก.	อาการชัก
จับกัน	ว.	พอดีเท่ากันเหมาะสมกัน
จับตัว	ว.	พอดีตัว
จับปาก	ว.	อาหารถูกปาก
จับม่อ	ว.	ดูขนาด ครอบตามสูตร
จ้าง	ว.	จืด ไม่มีรสชาติ
จ้างปาก	ว.	เบื่ออาหาร
จ้ำคเมิน	ว.	เป็นเวลานาน
จ้าวตำ	น.	ลูกนัยน์ตา
จำ	ก.	กดลง เช่น จำกำ คือ ประทับตรา
จำจู้จำ	ว.	ฟกซ้ำ
จิ	ก.	จิ้ม แตะ
จิลิน	ก.	แตะลื่น ลองชิมรส
จิตหลุ	ว.	ฟันเพื่อนเสียดสี
จิ้น	น.	ตึงเล็กๆ
จิ้น	น.	เนื้อ เช่น จิ้นหมู คือ เนื้อหมู
จี้หู	น.	ตุ้มหู
จู้	ก.	ประกบเนื้อตัวด้วยลูกประกบ

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
จู้ใจ	ก.	รักษาโรคโดยใช้ไขร้อนๆประคบ
เจ็ด	ก.	เข็ด ขัด ถู ทำให้สะอาด
เจ็บ	ก.	ป่วย ไข้ รู้สึกเมื่อย
เจ็บเกล้าเม้าหัว	ว.	ไม่สบาย ปวดหัวเป็นไข้
เจ็บต๋อง	ก.	ปวดท้อง
เจ็บเป็น	ว.	ไม่สบาย
เจ็บหัว	ก.	ปวดศีรษะ
เจือ	ว.	บ่อยๆ
แจ้	ก.	แซ่
แจ้	ว.	ตัวเล็ก
แจ้จี้แจ้เหยว	ก.	นอนจมอยู่กับอุจจาระ ปัสสาวะ
แจ๊ะ	ว.	แฉะ เปียก
โจกโทวก	ว.	ซุบซอมมากจนแก้้มตอบตาลี
โจ้ง	ก.	โยน โยนทิ้ง โยนกองไว้
โจ๊ะ โโต๊ะ	ก.	โผล่ออกมา พรวดพราดออกมา
โจ	ก.	เยี่ยมเยือน ไปดูแล
โจฮัน	ก.	จี้โมโห ไม่อดทน

พยัญชนะ ข		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ชั้น	ก.	ทะลุออกเคล็ดดยอก
ช่วย โช้ย	ก.	ล้างชำระด้วยน้ำ
ชวาม	ก.	คลำ ใช้มือคลำหา หรือสัมผัส
ชักเตื่อ	ว.	ชักครึ่ง
ชักบ่ด	ว.	ชักครู่
ชุ่น	ว.	ขัดจังหวะ จุ่นจ้าน
ไช้	ก.	เลือกเฉพาะที่ต้องการ
พยัญชนะ ด		
ดองพะยาด	ก.	อาการป่วยเล็กน้อยแต่ทำราวป่วยหนัก
ด้อง	ว.	ผอมโซ
ดั่ง	น.	จมูก
ดำหัว	ก.	สระผม
คูต้าง	ว.	สะควกสบาย
คูดบ่ด	ก.	คูดหรือถอนพิษ
เดียม	ว.	รู้สึกจ๊กกะจี้
โดนใส่	ก.	ถูกกระทำด้วยไสยศาสตร์
กำปะเก๋า		
ดีแต่กำปาก น้ำใจหาคขม		
คำศัพท์	กำปาก – การพูดจา น้ำใจ – น้ำใจ	
คำแปล/ ความหมาย	ทำเป็นพูดดีแต่ไม่จริงใจ	

พยัญชนะ ค		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ตักสะเก็ด	ก.	ตกใจจนทำอะไรไม่ถูก
ตั้น	ก.	คลื่นไส้ อาเจียน
ต็อง	น.	มีครรภ์
ต็องไ้กัต็องปอง	ว.	พุงอืด
ต็องมาน	น.	โรคที่มีน้ำในช่องท้อง
ต็องอั้งยั้ง	ว.	ท้องโต
ต้อม	ก.	รวมกันเป็นกลุ่มก้อน
ต้อหย้อ	ว.	ลักษณะการนั่งห่อตัว
ตะก้าม ต้าก้าม	น.	สะโพก
ตะคิ่น	น.	คิ่นที่ผ่านมา
ตะเจ้า	น.	เมื่อเช้านี้
ตั่งเก้า	ก.	ริเริ่ม เริ่มทำ
ตั่งป้อด	ก.	หกล้มกันกระแทก
ต้า	น.	ลูกนัยน์ตา
ต้าจ้าว	น.	ตาที่มีจุดขขาวัวอยู่กลางตาดำทำให้มองไม่ค่อยเห็น
ต้าต้อ	น.	โรคตาที่ทำให้มองเห็นไม่ชัด
ต้าตั้น	น.	ตาคู่ม
ต้าต๊ับ	น.	ตาบวม
ต้าปู้ดต้าป้อน	น.	ตาปูดตาโปน
ต้าแป้นต้อน	น.	ตาคุ้งยิง

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ตำมือ	น.	กระดูกที่โปกนออกสองข้างของข้อมือ
ตำโมง	น.	ตาโต ตาโปน ตาถลน
ตำเหลือ ตำเส้ ตำส่อน ตำแก็ก	น.	ตาเหล่ตาเข
ตำहीं	น.	ตาหยี
ตากหงาย	ก.	หงายหลัง
ต้ายกั๊ด	ก.	จุกจนตาย
ต้ายกั๊น	ก.	ตายเพราะอดอาหาร
ต้ายขำดี	ก.	ตายในที่เกิดเหตุ
ต้ายเถ้า	ก.	แก่ตาย
ต้ายผาก ต้ายเฟิก	ก.	อัมพาตครึ่งซีก
ต้ายลีม	ก.	หมดสติ สลบ เป็นลม
ต้ายฮ่า	ก.	ตายด้วยโรคระบาด
ต้าว	ก.	หกล้ม
ตั้น	น.	เท้า
ติว	ก.	หัวสิ่งของ
ตีด	ก.	สกด อุด จุกช่อง ปิดกั้นอย่างแน่นหนา
ตีก ตีด	น.	พยาธิ
คุ่ม	น.	เม็ดที่ขึ้นตามผิวหนัง
คุ่มปัด	น.	ผื่นตามผิวหนังเกิดจากพิษร้อน หรือพิษอักเสบ
คุ่มพัวะ คุ่มจัวะ	น.	แผลพุพอง

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
คุ่มสุก	น.	เม็ดที่กลัดหนองตามผิวหนัง
คุ่มใส	น.	ผื่นอีสุกอีใส
คุ่มหนาว	น.	ขนลุก
คุ่มหมื่น	น.	ผื่นลมพิษ
คุ่มเหื่อ	น.	ผื่นตามผิวหนัง เมื่อถูกอากาศร้อน
คุ่ม	ก.	ผลัดขึ้น ยกขึ้น
คู้ย	ว.	อ้วน
คูป	น.	กระท่อม
เต้ก	ก.	บีบ กด อัดทำให้แน่นเข้า
เต้กเม็ก	ก.	ข่มขืน ขืนใจ
เต้กลูก	ก.	รีดลูก ทำแท้ง
เต้มดี	ว.	เต็มกำลัง เต็มความสามารถ
เต้ย	ว.	หย่อนยาน ห้อยลงมา เช่น ปากเต้ย หมายถึง ริมฝีปากห้อย
เตาะเหาะ	ว.	ห่อเหี่ยวไม่ขึ้นบาน
เตี้ยว	น.	กางเกง
แต่ง	ก.	จัดแจง แสรั้งทำ
เต็บ	ว.	แพบ ลีบ
เต็บ	ก.	ทำให้ติดกัน
ไต่	น.	ไต่
ไต่	ว.	เป็นก้อนแข็งขนาดเล็ก

พยัญชนะ ด		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ดง	น.	ดุง
ดอ ก	ก.	เทหิง
ดอ กขี้ดอ กเยี้ยว	ก.	เทอจจาระและปัสสาวะ
ดั่งขี้ดั่งเยี้ยว	ก.	ถ่ายอุจจาระและปัสสาวะมาก
เดอะเดิก เดิก	ว.	ถลอกปอกเปิก
เดาะเข้า	ก.	กินรองท้องก่อนเวลาอาหารปกติ

คำปะเก๋า
<p>ตักต่าเป็นแปดตีไค่หัว ตักต่าตัวแปดตีไค่ให้</p> <p>คำศัพท์ ตักต่า- ถึงคราว เป็น- คนอื่น แปดตี- อยา กจะ ไค่หัว- หัวเราะ ตั่ว- ตัวเอง ไค่ให้- อยากร้องให้ เสียใจ</p> <p>คำแปล/ ความหมาย</p> <p>เมื่อเป็นเรื่องของผู้อื่นจะดูน่าขบขัน แต่เมื่อถึงคราวเกิดขึ้นกับตนเอง ก็อยากร้องให้</p>
<p>ดางเผี้ยวป่าไม้ หื้อเป็นป่าหญ้า เต้ากับสร้างป่าจ้ำไว้หื้อลูกหลาน</p> <p>คำศัพท์ ดางเผี้ยว- แผลวดาง หื้อ- ให้ เต้ากับ- เท่ากับ ป่าจ้ำ- ป่าช้า</p> <p>คำแปล/ ความหมาย</p> <p>การตัดไม้ทำลายป่าไม้ให้กลายเป็นป่าหญ้า เปรียบได้กับการสร้างป่าช้า ไว้ให้ลูกหลาน</p>

พยัญชนะ น		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
นวนนู้กๆ	ว.	นุ่ม หย่นๆ
นอนขาบ	ก.	แสร้างทำเป็นนอนหลับ
นั๊ก	ว.	มากมาย
นื้อวื้อ	น.	นื้อวื้อ
นืด	ก.	บคยี่ รืด
นื้อฮุ่ม	ก.	ตัวร้อนคล้ายจะเป็นไข้
นื้อ	ก.	ละลาย เช่น น้ำแข็งละลาย

คำบ่เก๋
<p>นำฮุ่นเอาไว้ตางใน นำใสเอาไว้ตางนอก</p> <p>คำศัพท์</p> <p>ตางใน – ข้างใน ตางนอก – ข้างนอก</p> <p>คำแปล/ ความหมาย</p> <p>แม้ว่าจะไม่ชอบก็ให้เก็บเอาไว้ในใจ แสดงออกแต่ความขมขื่นแจ่มใส</p>

พยัญชนะ บ		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
บ่	ว.	ไม่
บ่ดัก	ก.	ไม่หยุดส่งเสียง
บ่ตาย	ว.	ไม่มีอะไรอีก
บ่ตันมឹង	ก.	ไม่ทันรู้ตัว
บ่ถ้ำ	ก.	ไม่รอ
บ่ปาก	ก.	ไม่พูด
บ่ผัด	ก.	ไม่สำเร็จ
บ่ม่วน	ว.	รู้สึกไม่ค่อยสบาย
บ่สู้คิง	ก.	ไม่รู้สู้กัตัว
บ่สู้เหนื่อสู้ไต้	ว.	งงงวย
บ้วม	ก.	บวบ บู้ลง ขุบลง
บอกตำ	น.	เบ้าตา
บอกถับ	น.	ประทัด
บอกไฟ	น.	ดอกไม้ไฟ
บ่อง	ว.	นุ้ม ลีกลง ไป เป็นแอ่ง เป็นรู เช่น แก้มบ่อง หมายถึง แก้มมีลึกลับ
บ่อง	ก.	เจาะ แคะ บ่ง เช่น บ่งหนาม
บ่องหู	ก.	เจาะหู
บ้อน	ก.	ปลิ้น กลับข้างในบางส่วนให้โผล่ออกมา
บ่าแกว	น.	ไต

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
บ่าโหก	น.	โรคกระษัย โรคที่ทำให้ร่างกายทรุดโทรม
บ่าหลือบดื้อบแต่บ	ว.	เหี่ยว อ่อนล้า ระโหย
บ่าโหกกันปู่ด	น.	ริดสีดวงทวาร
บ่าโหกตักต้อง	น.	ปวดท้อง บิด ถ่ายเป็นมูกเลือด
บ่าเฮง	น.	มะเร็ง โรคนื้อร้าย
บ่าเฮงไข่ป่า	น.	โรคนุสวัด
บั้น	ว.	แจ๋ บวมยื่นออก บานออกเล็กน้อย

คำปะเก่า

บตันนั้ง จะไปฟังเหยียดแข่ง

คำศัพท์

บตัน – ไมทัน ฟัง – รีบร้อน แข่ง – ขา

คำแปล / ความหมาย

อย่าเพิ่งเหยียดขาก่อนนั้ง อย่าคาดหวังในสิ่งที่ยังไม่มาถึง

เปือะเปิกนั้่นน้ำหากพาเป็น น้ำใส่ไหลเย็นส้วยเปอะจั้งเลี้ยง

คำศัพท์

เปือะเปิก – โคลนตม พาเป็น – ทำให้เกิดขึ้น เลี้ยง – หมดไป

ส้วย – ล้าง จั้ง – จ้าง

คำแปล / ความหมาย

น้ำทำให้เกิดโคลนตม แต่น้ำก็สามารถล้างโคลนตมออกได้

พยัญชนะ ป		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ปัก	ก.	ยกตั้งขึ้น เช่น ปักขา คือ ตั้งขาขึ้น
ปักดิน	ก.	ยกเท้าขึ้น
ปักลูกปักนั่ง	ก.	พุงให้ลูกนั่ง
ปักหงกหัว	ก.	ผกกศีรษะ
ปักหัวเข้า	ก.	ชันเข้าขึ้น
ปัม	น.	ปุ่มปม
ปวก	น.	ฟอง เช่น ฟองสบู่
ป็อก	ว.	เดียว เช่น คนป็อก คือ คนเดียว
ปอ	ว.	เพียงพอ
ปอกเอว	น.	เข็มขัด
ป้อฮุย	น.	ตา ปู่
ปะล่ำปะเหลื่อ	ว.	มากเกินไป
ปะแล็ด	ก.	พลิกเพลง
ปัดซ่งปัดเซ่ง	ก.	เดิน โซซัด โซเซ
ปັນจีปันควัน	ว.	ทुरนทุราย
ปาก	ก.	พูด เจรจา
ปากบ่าถอบ	ก.	พูดไม่ชัด
ปากบั้น	ว.	ปากเบะ ริมฝีปากหนา
ป้าม	ว.	ฟกชำดำเขียว
ป้าย	ก.	เผื่อ แกรม เพิ่ม มีเศษ

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ป้าว	น.	รอยแผลเป็นขนาดใหญ่
ปี	ก.	อาการที่เป็นลมกระสับกระส่ายจากแดดจัด หิวจัด
ปีข้าว	ก.	เป็นลมเพราะหิวข้าว
ปีจั้น	ก.	เป็นลม
ปีด	น.	พิษ
ปีดไม	น.	พิษอันเกิดจากเหล็กไน
ปีนจะหลิน	ก.	หกคะเมน กลับหัวกลับหาง
ปี	ก.	แมลงต้อย
ปุกหลุก	น.	อ้วนกลม
ปูด	ก.	ขาดวิน
ปูด	ว.	แหวง
ปูดตื่น	ก.	ขาดทุน
ปุม จีปุม	น.	พุง ท้อง
ปุมไ้ปุมหลาม	ว.	พุงโต ลงพุง กินจนพุงกาง
ปูด	ว.	นูน โน
เป็นกำกิด	ว.	กังวล ตรองไม่ตก
เป็นเปิดเป็นเหลือ	ว.	ผิวซีดเหลือง
เป็นโมงเป็นมาง	ว.	รอยค่าง เป็นค่างเป็นดวง
เป็นเหน็บเป็นสิ่ง	ก.	รู้สึกชา เหน็บชา
เป้ย	ก.	เปื่อย ขาดหลุด ยุ่ยง่าย

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
เบิก	ก.	ถลอก
เปิด	ว.	ขาวซีด เช่น หน้าเปิด คือ หน้าขาวซีด
เปาะ	ก.	ร่วมสมทบ
เปี้ย	ว.	ขาดกำลังที่จะเคลื่อนไหวได้ตามปกติ อ่อนเปลี้ย
เปี้ย	น.	คนพอมและไม่มีกำลัง
เปยะ	ว.	เปียก
เป็ดำ	ว.	ทนมองไม่ได้ เช่น แพ้แสงแดด
เปี้ยว	น.	พยาธิ พยาธิตัวกลม

คำปะเก๋า

เป็นแม่หญิงจะไปนุ่งซิ่นลำตัว จะไปไค่หัวลำบ้าน

คำศัพท์

เป็นแม่หญิง – เป็นผู้หญิง จะไป – อย่า นุ่ง – สวมใส่ ซิ่น – ผ้าถุง

ลำตัว – ยาวเกินไป ไค่หัว – หัวเราะ ลำบ้าน – ล้นบ้าน เสียงดังจนได้ยิน
ถึงนอกบ้าน

คำแปล/ ความหมาย

เป็นหญิงอย่างนุ่งผ้าถุงยาวเกินไป อย่าหัวเราะดังล้นบ้าน ให้มีกิริยามารยาท
ที่เหมาะสมกับการเป็นกุลสตรี

พยัญชนะ ผ		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ฝัก	ก.	แอบดู ชุ่มดู
ฝัดจาด	ก.	ทะลุ โพล่ออกมา
ฝ่อ ฝ่อกอย	ก.	ดูแล
ฝ่อย	ว.	กรอบ เปราะ
ผะตึบ	น.	ประทีบ โคมไฟ
ผะเล็ด	ก.	พลาด ไถล ลื่นหกล้ม
ผะยาด	น.	ความเจ็บไข้ได้ป่วย
ผะหญ่าปึก	ว.	ปัญหาที่บ โง่
ผะหญ่าม่อ	ว.	ปัญหาคดี ฉลาด
ผัดตะเวิน	ก.	หมุน เช่น ความรู้สึกหมุน คือ เวียนหัว
ผั่นเขี้ยว	ก.	เสียวฟัน
ผาก เฝิก	น.	ด้าน ฝ้าย เช่น ผากซ้ายคือ ด้านซ้าย
ผากปุ้น	น.	ฝ้ายโน้น
ผ้าดัวบ	น.	ผ้าห่ม
ผ้าคุ่ม	น.	ผ้าคลุม เช่น ผ้าคลุมไหล่
ผิดเดือน	ก.	ไม่สบายเพราะมีข้อผิดพลาดระหว่างการอยู่ไฟ
ผิดยา	ก.	แพ้ยา
ผู่	ก.	พ่นออกจากปาก เป่าออก เช่น ผู่ยา คือ พ่นยาออกไป ไม่ยอมกิน

พยัญชนะ พ		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
พับตำ	ก.	ขยิบตา กระพริบตาถี่ๆ
พัวะ	ก.	ผุ เช่น กระจุกผุ
พ่าน	ก.	รู้สึกหวาดกลัว หวาดเสียว
พ่ายเจี้ยว	ว.	เสียวฟัน
พ่ายตั้นพ่ายมือ	ว.	มืออ่อนเท้าอ่อน ไม่สามารถหยิบจับสิ่งใดได้
พ่ายหูพ่ายตำ	ว.	หูตาลาย ทนมองต่อไปไม่ได้
พุย	ว.	ซุยยุ่ย ร่วน ไม่จับกันแน่น เช่น ดินพุยคือดินร่วน
เพอะ	ก.	เลอะเทอะ
เพี้ยงหุบ	ก.	ป่วยเป็นโรคเอดส์
พยัญชนะ ฟ		
ฟก	ว.	บวมซ้ำ เช่น เป็นฟกคือผิวหนังบวมซ้ำ
ฟอน	ก.	เลือกสรรเอาแต่ที่ชอบ
ฟังก้า	ก.	เชื่อฟัง คล้อยตาม ทำตาม
ฟั้น หรือ ฟั้น	ก.	ขยำ นวด
ฟั้นคิง	ก.	ขยับตัว เปลี่ยนอริยาบถจากท่านอน
คำปะเก่า		
<p>ฟ่องจู๋หื้อได้ ฟ่องไก๋หื้อเสียว</p> <p>คำศัพท์ ฟ่อง – บางทีบางคน จู๋ – หลอกหลวง หื้อ – ให้ ไก๋ – หลอก</p> <p>คำแปล/ ความหมาย บ้างก็ยูให้ได้ บ้างก็หลอกให้เสียว คนบางคนก็มี</p> <p>ความหวังดีต่อเรา แต่บางคนหลอกหลวงให้เสียวประโยชน์</p>		

พยัญชนะ ม		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ม่อ	ว.	คล่อง สะดวก ไม่ติดขัด เช่น ลื่นม่อ คือ กลื่นสะดวก
มอก	ก.	การประมาณขนาด
มอกกำปอ	ว.	กำลังดี พอเหมาะ
มอกจับ	ว.	ขนาดพอดี พอเหมาะ
มอกได	ว.	ขนาดไหน
มาน	ก.	ตั้งครรภ์
มานน้ำ	น.	โรคท้องมาน
ม้านแดด	ว.	ผิวเกรียมเพราะถูกแดด
มาบลิ้น	ก.	กลืนโดยไม่เคี้ยว
ม้าม	ก.	เกี่ยวให้ละเอียดอย่างเกี่ยวข้าวป้อนทารก
มาย	ก.	คลาย ขยาย ผ่อนลง
มีดยับ	น.	กรรไกร
มี้ง	ก.	ดูแล ระวัง เช่น บ่มิ้ง คือ ไม่ทันได้ระวัง
มี้น	ว.	ผิวลื่น
มีนตำ	ก.	ลืมตา
มูตี บูตี	น.	บุหรี
มูบ	ก.	หมอบ ซบหน้าลง
เม่ย	ก.	ป่วย เป็นไข้
เมหาหัว	ก.	เวียนหัว

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
เมื่อลูน	ว.	ภายหลัง
แม่มาน	น.	หญิงมีครรภ์
แม่ฮ้อย	น.	ย่า ยาย
แมงเคียน	น.	โรคที่กินรากผม
แมน	ก.	โพล่ออกมาเล็กน้อย เช่น แมนหน้า คือ โพล่หน้า
แม่น	ว.	ถูกต้อง
แม่ม	น.	ม้าม
โมกตำ	ก.	ถลึงตา ทำตาโตให้เห็น
โมงๆ มางๆ	ว.	ลักษณะดวงขนาดใหญ่เห็นได้ชัดจำนวนมาก

คำปะเก่า

ไม้กั๊ดเอาไว้เป้งขอ เหล็กงอเอาไว้เป้งเคียว

คนคดอย่างเดียวใจกำนบได้

คำศัพท์

กั๊ด - คด เป้ง - นำไปทำ ใจกำน - ใจการ บได้ - ไม่ได้

คำแปล/ ความหมาย

ไม้ที่คดเอาไปทำขอเกี่ยว เหล็กที่งอเอาไปทำเคียวได้ แต่คนคดโกงนั้น
ใจไม่ได้

พยัญชนะ ย		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ยวบ	ก.	อาการที่ไหวยุบลง อ่อนยวบ
ยอบ	ก.	ทรุดลง ย่อลง ยุบลง เดินต่อไปไม่ได้
ยอมก้าน	ก.	ยอมแพ้ ไม่สู้
ยังคน ยังมี	ว.	ยังมีชีวิตอยู่
ยังแควน พอยังแควน	ว.	ดีขึ้น สบายกว่าเดิม
ยาก้อบ	น.	ยาพอกยาที่ใช้ใส่บนปากแผลหรือที่ปวด
ยาแก้	น.	ยาแก้ไข้ที่ได้จากสมุนไพรหลายชนิดผสมกัน ปั้นเป็นลิ่ม
ยาแก้ปืด	น.	ยาแก้ไข้หรือพิษของโรคชนิดต่างๆ
ยาขาง	น.	ยาแก้ซางหรือตานขโมยยาแก้ปากเปื่อย
ยาจ่าง	น.	ยาสูบที่ไม่ฉุน ยาจืด
ยาจู้	น.	ยาที่ใช้ประคบเฉพาะที่เจ็บหรือปวด
ยาตัดฮาก	น.	ยาที่บำบัดไข้แบบถอนรากถอนโคน
ยาตุ้ด	น.	ยาระงับอาการท้องร่วง
ยาถีบ	น.	ยาที่ได้จากการฝนสมุนไพรหลายชนิดในน้ำ แล้วคั้นเพื่อให้พิษไขหาย
ยาหลู	น.	ยาถ่ายพยาธิ
ยาสม	น.	ยาที่ใช้รักษาโรคโดยวิธีการสูดดม
ยี่เจี้ยว	ก.	ยิงฟัน
ยุบเหล้า	ก.	เมาเหล้าจนทรุดกลับไป

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ขี้ม	ก.	ขมิบ บีบเข้าเม้มเข้า เช่น ขี้มกั้น คือ ขมิบทวารหนัก
เขี้ยวขัน	ก.	ถ่ายปัสสาวะกะปริดกะปรอย
เขี้ยวขุ่น	น.	มีปัสสาวะขุ่น
เขี้ยวสด	ก.	กลั้นปัสสาวะไม่อยู่
เขี้ยว	ก.	ทำ สร้าง ประดิษฐ์
เขี้ยวก้าน	ก.	ทำงาน
เขี้ยวกั้น	ก.	ปรุงอาหาร
เขือกฮ้อนเขือกหนาว	ว.	อาการครั่นเนื้อครั่นตัว หนาวๆ ร้อนๆ
แยง	ก.	พิจารณาอย่างละเอียด
แยงแว่น	ก.	ส่องกระจก

คำปะเก่า

เขี้ยวก้านคนเดียวเหมือนตาย เขี้ยวก้านคนหลายเหมือนเล่น

คำศัพท์

เขี้ยวก้าน – ทำงาน ตาย – ตาย คนหลาย – คนจำนวนมาก

คำแปล/ ความหมาย

ทำงานคนเดียวจะเหนื่อยแทบตาย แต่ถ้าทำหลายคนสามารถทำได้
โดยง่าย

พยัญชนะ ด		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ดั่ง	ก.	ทะลุ เป็นรู โล่ง
ดุ่น	ก.	วัง
ดมจัก	น.	ดมบ้าหมู
ดมต้องเดิน	น.	อาการปั่นป่วนในท้อง
ดมเตียวดี	ก.	อาการที่ลมในร่างกายเดินสะดวก มักใช้เป็นคำอ้างของผู้สูงอายุที่เรอหรือผายลม
ดมสะหว้าน	น.	ดมชักเกร็ง
ดวด	ก.	เฉย พัน
ด่ว่าน	ว.	เปื่อยจนยุ่ย
ดลกลิน	ก.	แลบลิ่น
ดละกั้น	ก.	หย่าร้าง
ดละกุก	น.	กำป็น
ดล้า	ว.	อาหารอร่อย
ดลีน	ก.	กลิ่น
ดลีนฝืด	ก.	กลิ่นลำบาก
ดลิมคิง	ก.	ลิ่มตัวเฟลอตัว
ดลู่	ก.	แย่งชิง
ดลูกกุก	น.	กำป็น หมัด
ดลูกแก้	น.	ลูกคนแรก
ดลูกหล้า	น.	ลูกคนสุดท้าย

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
เล็บหยั่ง	น.	เล็บขบ
เลีย	ว.	เมื่อยล้า อ่อนแรง เหนื่อยอ่อน เช่น แขนเลีย คือ ยกแขนไม่ขึ้น
เลือดคั่ง	น.	เลือดกำเดา
เลือดหุ้ม	น.	เลือดออกซิบๆ
แล้วใจ	ก.	พึงพอใจ
ไต่ก้อย	ก.	ตรวจสอบดู

คำปะเก่า

ลูกญิงกับแม่ฝัว เหมือนคุ้นหลัวกับหน้าผาก

คำศัพท์

ลูกญิง – ลูกสะไภ้ คุ้นหลัว – คุ้นพิน

คำแปล/ ความหมาย

ลูกสะไภ้กับแม่ฝัวซึ่งมักจะกระทบกระทั่งกันอยู่บ่อยๆ เช่นเดียวกับการผ่ำพินที่พินมีโอกาสกระเด็นมากระแทกหน้าผากได้

พยัญชนะ ว		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
วื้อ	น.	โรคกลัวน้ำ โรคพิษสุนัขบ้า
วันคำ	ว.	ตลอดวัน ทั้งวัน
วันพุก	น.	วันพรุ่งนี้ วันรุ่งขึ้น
ว่า	ก.	กะมา ถลาค้าวไปข้างหน้า
ว้า	ว.	ตอบ ยวบเข้าไป สอบเข้าไป
วิน	ก.	เห่อ ลูกกลม อักเสบ อาการกำเรบเนื่องจาก พิษบาดแผล
เว่อ	ว.	เจ้อ บวม พอง ขยายออก เช่น ฝิเว่อ คือ ฝิบวมมากขึ้น
โว่	ก.	ลูกกลม ขยายตัว เช่น ฝิโว่ออก คือ ฝิอักเสบขยายตัวออกเรื่อยๆ
โว่ก	ว.	ลูกกลมขึ้น

คำปะเก่า
<p>วัดหัวแล้วลวบง่อน</p> <p>คำศัพท์ วัดหัว-เขกหัว ง่อน-ท้ายทอย</p> <p>คำแปล/ ความหมาย</p> <p>เขกหัวแล้วลวบท้ายทอย เป็นการกั๊กกอลอก ทำให้เจ็บช้ำน้ำใจแล้วกลับมา ปลอบภายหลัง</p>

พยัญชนะ ส		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
สืมปาก	ก.	เปรี้ยวปาก อยากรับประทานอาหารบางอย่าง
สว่างข้าง	น.	ช่วงแขน ระยะตั้งแต่รักแร้ถึงปลายนิ้วกลาง
สวด สวดจุกปูก	ว.	นูน อุ่ม ที่เกิดจากการบวม
ส่อง	ก.	เพ่งมอง เล็ง คนที่ตามองเห็นไม่ถนัดต้องเพ่งมองจึงจะเห็น เรียกว่า คนตาส่อง
สะแกง	ก.	ตะแกง นอนตะแกง
สะดอ	น.	กางเกงเป๋ายานแบบจีนยาวครึ่งแข้ง
สะคั่งสะเต็น	ก.	สะคั่ง ตกใจมาก
สะเต็น	ก.	กระเด็น
สะตัก	ก.	กระตุก เช่น ขาสะตัก คือ ขากระตุก
สะแม้ง	ก.	เคล็ดขัดอย่างเอ็นพลิก
สะหล่า	น.	ช่าง เช่น ช่างไม้
สะหลุ่ง	น.	ชัน ภาชนะสำหรับตักน้ำ
สับปากอก	ก.	เขกหัว
सान	น.	ก้อนแข็งอยู่ใต้ผิวหนัง
สาบ	ก.	ไต่กลิ้ง
สาบ	ว.	มีกลิ้งเหม็น
สายฮ้าง	น.	เข็มขัด
สีเถ้า	ว.	คูเป็นคนแก่
สีมอย	ว.	สีคล้ำ ผิวคล้ำ

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
สิ่ง	ว.	อาการชาติดัดหรือแน่นตามร่างกาย
สิ่ง สิ่งตึง	ว.	โง่ เชื้อ ทึ่ม
สิ่งหลิ่ง	ว.	เหม่อลอย มึนซึม
ส่วย	ก.	ยุ ชักชวนให้ทำในสิ่งที่ไม่ควร ชักชวนให้ผู้อื่น คล้อยตาม
สู	น.	ท่าน พวกท่าน
สุมา	ว.	ขอโทษ
สู่กัน	ก.	แบ่งปัน
สู	ว.	ยินดี พอใจ ชอบ
เส้า	ก.	อาการหายใจหอบ
เสี่ย	ก.	ตาย
เสี่ย	ว.	สละทิ้ง เช่น เสี่ยศพ คือ เผาศพ
เสี้ยง	ก.	หมด ไม่มีแล้ว เช่น กินเสี้ยง คือ กินหมด
ใส่	ก.	บรรจุ ทำพั้น กระทำคุณไสย
ใส่ผี	ก.	ให้สินสอด
ใส่ลงห้า	น.	โรคใส่เลื่อน
คำปะเก่า		
เสียเงินค้ำยังอิหาได้ เสียน้ำใจจักหาไหนมาม่อ		
คำศัพท์ เงินค้ำ-เงินทอง อิหา-ทำมาหากิน ม่อ-ชดเชย ทดแทน คำแปล/ ความหมาย เงินทองที่เสียไปยังหาใหม่ได้ แต่ถ้าเสียน้ำใจจะหาสิ่งใดมาทดแทน		

พยัญชนะ ห		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
หีบ	น.	ขมับ
หนังสือ	น.	ยางวงที่ใช้รัดของ
หนังสือ	ว.	ขนหัวลูก สยอง
หน้าไก่	ว.	หน้าเครียด หน้าบึ้ง หน้าตึง หน้าบวม
หน้าไฉ	ว.	หน้าระรื่น
หมอเมือง	น.	แพทย์แผนโบราณ
หมอยา	น.	ผู้รักษาโรคโดยการไฉยา
หม้อฮ่อม	น.	หม้อที่บรรจุครามไว้ย้อมผ้า
หม่อน	น.	พ่อของปู่ พ่อของตา
หมาว้อ	น.	สุนัขบ้า
หมิง	ว.	ไม่พอใจ โกรธ ขุนเจียว
หมิ่น	น.	ฝิ่นที่ขึ้นตามเนื้อตัว
หมิ่นซึ่งสิ่ง	ว.	นิ่งเฉยไม่แสดงความรู้สึก
หย่งๆ	ว.	อาการสั้นเทิ้ม สั้นระรัว วูบวาบ
หยึก	ว.	เอียน ขวนให้คลื่นเหียน
หละอ่อน	น.	เด็ก
หลับลวด	ก.	ไหลตาย ดายขณะนอนหลับ
หล่อ	ก.	เทลง ราวตลง
หล่อง	น.	โลงศพ
หละกุย	น.	กำป็น

คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
หลู้	ก.	ฟัง เสียหาย
หลู้ต๋อง	ก.	ท้องเสีย
หลู้เลือด	ก.	ถ่ายอุจจาระเป็นเลือด
หลู้ฮาก	น.	มีอุจจาระร่วงและอาเจียน
หวัด	ว.	ขาดไป ไม่พอ
ห้าน	ก.	เดินกะเผลก
หายใจอิด	ก.	หายใจลำบาก
หิ้น	ก.	หมดความอดทน
หิว อ่อนหิว	ว.	อ่อนระโหย ไม่มีแรง
หูลี่ง	ว.	หูตึง
เหน่ย	ก.	รู้สึกครั่นเนื้อครั่นตัว
เหงาหลับ	ก.	ง่วง สัปหงก
เหลือกำ	ว.	คือ ไม่ฟังคำตักเตือน
โหว่ก	ว.	รอยบาดแผลที่แตกขนาดใหญ่เหวอะหวะ
ไ้ให้	ก.	ร้องไห้
ไ้ให้ดั้น	ก.	ร้องไห้จนเสียงหายไป
คำปะเก๋า		
หัวใจคนไผหยั่งบ่ตึก มหาสมุทรสุดลึก ยังหยั่งได้แหวทราย		
คำศัพท์ หัวใจ-หัวใจ ไผ-ใครๆ บ่ตึก-ไม่ถึงที่สุด แหว-ถึง คำแปล/ ความหมาย มหาสมุทรที่ว่าลึกยังสามารถหยั่งถึงพื้นทรายได้ แต่ จิตใจของคนไม่สามารถหยั่งถึงได้		

พยัญชนะ อ		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
อยู่เดือน	น.	การอยู่ไฟหลังคลอดบุตร
อ่องอ	น.	มันสมอง
อะหยั่ง	ว.	อะไร
อะหล็อกอะล่อย	ว.	ปั่นป่วนในท้อง
อิด อิดอ่อน อิดหิว	ว.	อิดโรย เหนื่อย อ่อนเพลียเมื่อยล้า
อิด	ก.	ปิดจุก ปิดด้วยจุกหรือใช้สิ่งของอุดช่อง
อับ	ว.	ไม่ปลอดโปร่ง อึดอัด สถานที่อับทึบ
อู้บู้ก่า	ก.	บอกแล้วไม่ทำตาม
เอ็ก	ก.	ตะโกน ตวาดเสียงดัง
เอ็นขอด	น.	เส้นเลือดขอด
เอ็นสะตัก	น.	เอ็นกระดูก แผลง เช่นข้อเท้าแผลง
เออะ	ก.	เรอ อาการที่ลมในกระเพาะเพื่อออกจากปาก
เอ็น	ก.	ตะโกน ฝากถาม
แเอา	น.	แเอา

คำปะเก๋า
อดส้มไว้กินหวาน อดसानได้ซ่า
คำศัพท์ อด-อดทน, อดใจ ส้ม- ของเปรี้ยว ซ้า- ตะกร้า คำแปล/ ความหมาย อดเปรี้ยวไว้กินหวาน อดทนसानจะได้ตะกร้าใบงาม เป็นการสอนให้ใจเย็นเพื่อให้ได้ผลงานที่ดี

พยัญชนะ ฮ		
คำศัพท์ คำอ่าน	ประเภท	ความหมาย
ฮก	น.	รก
ฮ้วน	น.	ไผ่ตัน มดลูก (มักใช้กับสัตว์)
ฮอดต้าย	ว.	รอดตาย พ้นจากความตาย
ฮ้อน	ว.	ร้อน
ฮ่อแฮฮ่อแฮ	ว.	อาการร่อแร่ เหนื่อยหอบ
ฮักษา	ก.	ระวัง ดูแล ป้องกัน เหยี่ยวยา
ฮ่า	น.	โรคห่า
ฮาก ฮากตัน	ก.	อาเจียน สำรอกอาหารทางปาก
ฮากเลือด	ก.	กินอาหารมากเกินไป
ฮ้าย	ก.	เปลี่ยนถ่ายของจากที่หนึ่ง ไปอีกที่หนึ่ง
ฮ้าวหน้า	ว.	รู้สึกดิ่งที่ใบหน้า
ฮิมต้าย	ว.	ปางตายเกือบตาย
ฮิมฮิมฮิมฮิ	ว.	ลักษณะตาที่หรียิบหยี กระพริบตาถี่ๆ
ฮุน	ก.	ยับยั้ง ชะลอไว้
ฮูจี	น.	รูทวารหนัก
ฮูดัง	น.	รูจมูก
ฮู้คิง	ก.	รู้สึกตัว
ฮื้อน	น.	โรคเรื้อน
ฮ่าง	น.	กำลังแรง

คำที่ใช้บ่อยทางคลินิก			
คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
กั๊ดตั้ง	กั๊ดจุมุก	กั๊ดต้อง	แน่นท้อง
กั๊ดอก	แน่นหน้าอก	กินเข้าบ่ล่ำ	เบื่ออาหาร
กิวต้อง	ปวดมวนท้อง	เกี่ยว	เป็นตะคริว
แกน	ปวดไม่มาก	แก่น	ตำลัก
โก้น	ลึ้มลง	ชะหมุกชะมุ่น	คลื่นไส้
คอดตั้ง	หายใจเสียงดัง	เค่ง	ตั้ง
ไค่ฮาก	คลื่นไส้	จึก	ชัก
จ่างปาก	เบื่ออาหาร	เจ็บหัว	ปวดศีรษะ
ด้าว	หกล้ม	บ่ม่วน	ไม่ค่อยสบาย
บ่สู๊กิง	ไม่รู้รู้สึกตัว	ปากบ่าถอบ	พูดไม่ชัด
เป็นคุ่ม	เป็นผื่นที่ผิวหนัง	เป็นกำกั๊ด	กังวล
เปิด	ขาวซีด	เปี้ย	ไม่มีแรง
พะเลิด	ลื่นหกล้ม	พะยาด	ความเจ็บป่วย
เม้ย	เป็นไข้	เมาหัว	เวียนหัว
ยังแควน	ดีขึ้น	ยี่เจี้ยว	ยิงฟัน
เยี้ยวจั้น	ปัสสาวะลำบาก	ลมจึก	เป็นโรคลมชัก
ลึ้มคิง	ไม่รู้รู้สึกตัว	เลือดตั้งตก	กำเดาไหล
สาบ	มีกลิ่นเหม็น	หลูต้อง	ท้องเสีย
เหน้ย	ครันเนื้อครันตัว	ไให้	ร้องไห้
อิด	อ่อนเพลีย	เออะ	เรอ

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ วิมลเกษม. (๒๕๔๕). ภาษาไทยถิ่นเหนือ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญคิด วัชรศาสตร์. (๒๕๓๘). คนเมือง อู่คำเมือง : คู่มือหัตถ์พูดภาษาคำเมืองเหนือ มีศัพท์คำเมืองแท้ประมาณ ๘,๐๐๐ คำ. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์.
- มณี พยอมยงค์. (๒๕๔๖). สารพจนานุกรมล้านนา. เชียงใหม่: ดาวคอมพิวกราฟิก.
- สงบ เดชะวงศ์. (๒๕๔๘). ภาษาเมืองวันละคำ. เชียงใหม่: สภาวัฒนธรรมอำเภอแม่เอย.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (๒๕๔๗). พจนานุกรมล้านนา-ไทย: ฉบับแม่ฟ้าหลวง. เชียงใหม่: มิ่งเมือง.
- เอื้องผึ้ง ระมิงค์พันธ์. (๒๕๓๐). คำคมแห่งล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์หนังสือพิมพ์ศิลปาสน์.

คณะผู้จัดทำ

คณะอนุกรรมการการส่งเสริมการพูดและความเข้าใจคำเมืองล้านนา

รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงยุพา สุमितสุวรรณค์	ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.อุดม ชัยทอง	กรรมการ
รองศาสตราจารย์กรรณิการ์ พงษ์สนิท	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพิศ รุ่งเรืองศรี	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิงสุวิชา อิศราดิศัยกุล	กรรมการ
นางไพจิตรต์ ติอังกูรเสถียร	กรรมการ
นางอรุณวรรณ ศรีคำมูล	กรรมการ
นางพัชรา อุบลศรี	กรรมการ
นางสาวมณฑิมา คำโพธิ์	กรรมการ
นายอรรถพร ถาน้อย	กรรมการ
นายเฉลิมเวศน์ อุปธรรม	กรรมการ
นางสาวสุรีย์พร กิจหารักษ์	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวศิริวรรณ ภิชัย	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ